

Datavastuun yhteissuunnittelu – miten lähteä liikkeelle

Taru Rastas, johtava asiantuntija, Sitra

TIEKEN syyskokous

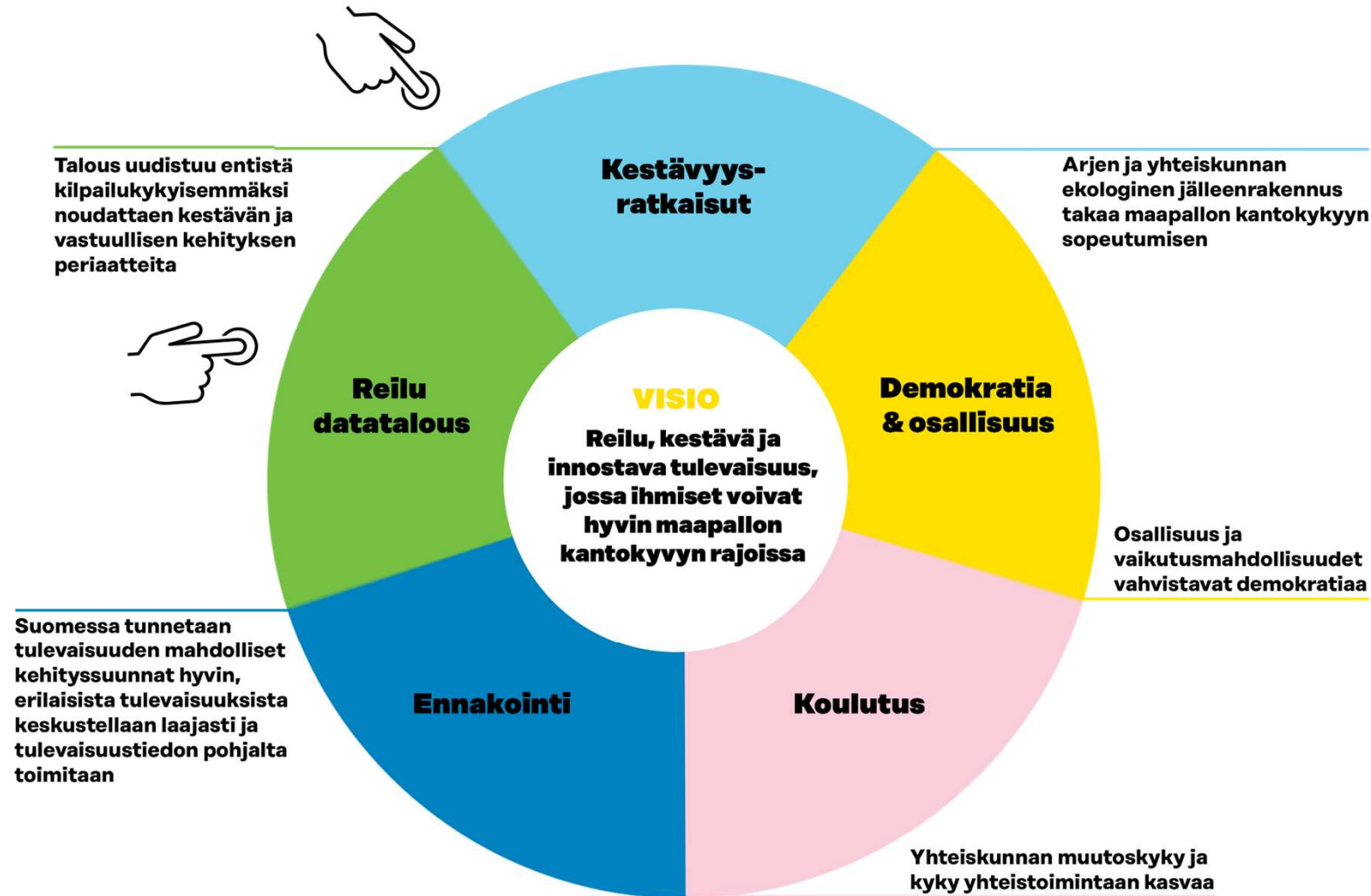
24.11.2022

Tänään tapetilla

- 1** Data ja yritysvastuu - näkökulmia
- 2** Millainen on datavastuullinen yritys?
- 3** Miten (yhteis)kehittää vastuullista datan käyttöä ja datavastuuta?
- 4** Kysymyksiä ja kommentteja
- Taustoja Sitran yritys- ja kansalaiskyselyistä

Sitran vaikuttavuustavoitteet

Reilu datatalous on Sitran luoma malli Euroopan datastrategian toimeenpanon vauhdittamiseen

Datatalouden malli, joka on **ihmislähtöinen**, perustuu **eurooppalaisiin arvoihin** sekä tarjoaa toimivan **vaihtoehdon** vallitseville malleille

Tuottaa **arvoa kaikille** toimijoille datataloudessa tasavertaisesti: yksilöille, yrityksille ja yhteiskunnalle

Yritysmuunoksesta sääntelyä ja yhteisiä pelisääntöjä, käytännön työkaluja toimijoille datataloudessa, itsemääräämisoikeus suhteessa omaan dataan...

**FAIR
DATA
ECONOMY**

Lähestymistapoja datavastuuseen

...on monia

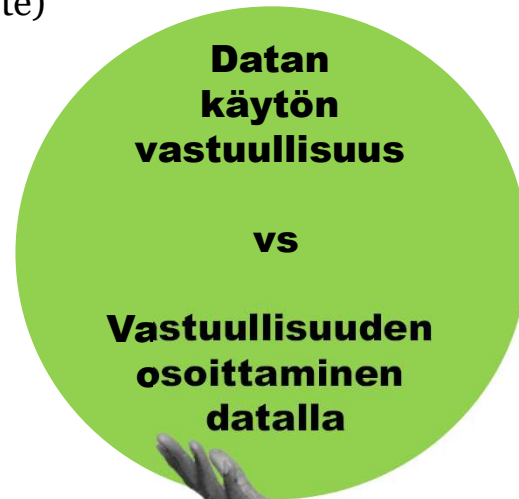
Datan käsittelyn/
säilyttämisen ja prosessoinnin
tehokkuus (minimointi,
energiatehokkuus, käyttöaste)

Dataan liittyvät roolit ja
vastuut (organisaatiossa)

Vaikutusten mittaaminen
(esim. hiilijalanjälki,
hiilikädenjälki)

Raportointistandardit ja
tavoitteet (esim. ESG, SDG)

Data arvoketjussa (esim.
datavirrat/rajapinnat
toimitusketjussa)

Eettiset periaatteet

Liiketoiminnan tai strategian
kestävyyden esittäminen

Datan tarjonta (esim. avoin
data, datatuotteet, yleinen etu)

Regulaatio ja compliance

Data palveluissa
(esim. personointi)

Tietosuoja ja –turva

Datan käytön läpinäkyvyys ja kontrolli
(esim. käyttöehdot ja oikeudet)

Data käsittely investoinnin
ja sijoitusten kriteerinä

Datan yhteiskehittäminen
(esim. asiakaspaneelit, yhteiset käytännöt)

Sidosryhmäviestintä
(esim. tietotilinpäättös)

3+3 nousevaa aihetta yritysvastuussa & datassa?

Datan vastuullinen käyttö

- Yksilöiden dataoikeuksien toteuttaminen (EU regulaatio)
- Datan keruun energiatehokkuus, käytön optimointi, altruismi
- Eettiset koodistot ja hallintamallit (esim. tekoäly, web3)

Datalla vastuullisuuden osoittaminen

- Hankinta- ja toimitusketjun kestävyys ja tuotetieto (esim. tuotepassi)
- Laaja vaikutusten mittaaminen datalla ja läpinäkyvyys
- Sijoittajasuhteet ja kestävä rahoitus (esim. vihreä laina)

Vastuullisen datan käytön ulottuvuudet

Millainen on datavastuullinen yritys?

Näitä pitäisi muistaa ottaa huomioon.

Datavastuullisen yrityksen tunnusmerkkejä

- datavastuun olennaiset teemat määritelty tarkastelemalla dataan liittyviä **mahdollisuuksia ja uhkia** sekä oman toiminnan että sidosryhmien näkökulmasta
- tuottaa datan avulla **arvoa** – jopa vastikkeettomasti – oman toimintansa lisäksi ihmisille, yhteiskunnalle ja ympäristölle
- **läpinäkyvä** datan keräämisen, hallinnoinnin, hyödyntämisen, jakamisen ja hävittämisen suhteen
- huomioi **yksilön oikeudet** yli laista tulevien vaatimusten
- on määritellyt algoritmien ja tekoälyn kehittämisen sekä hyödyntämisen **eettiset** periaatteet
- ymmärtää **datavarantonsa** ja sillä on **osaamista** niiden hyödyntämiseen
- kerää dataa tarkoituksenmukaisesti sekä huolehtii **datan elinkaaren** hyvästä hallinnasta
- **jakaa** dataa sidosryhmiensä kanssa

Datavastuu integroiduttava liiketoimintaan

- palvelu- ja toimitusprosesseihin**
 - strategiseen kehittämiseen**
 - toimintoihin ja tehtävärooleihin**

**Miten kehittää datavastuuta ja
datapohjaisia palveluita vastuullisesti?**

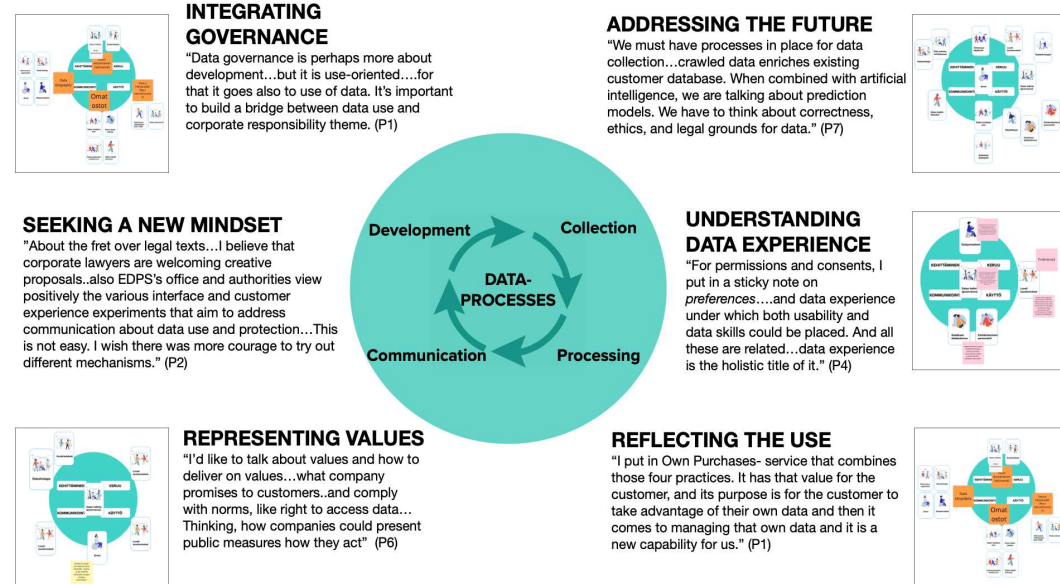
**Periaatteista
käytäntöihin:**

**Datan vastuullinen ja
innovatiivinen käyttö
rakentuu toiminnan ja
tekojen kautta**

Datakäytännöt...

- Dataperiaatteet ja hallintamalli
- Datan hankinta ja teknologiset valinnat
- Luvat, suostumukset ja käyttö-tarkoitukset
- Data palvelussa ja personoinnissa
- Asiakaskokemus ja datan hallinnan työkalut
- Datan arvonluonti ja vaikutusten mittaaminen
- Viestinnän tasot ja rajapinnat
- Raportointi ja osoitusvelvollisuus
- Datan jakaminen ja verkostot
- Organisaation kvykkyys, arvot ja kulttuuri

...rakentuvat organisaation toiminnasta ja tavoitteista (operatiivinen/strateginen)

Lähde: Rastas, T (2022): Co-designing data responsibility

**Odotukset vastuullisesta
datan käytöstä tulevat
asiakkailta.**

**Voisiko datavastuuta
rakentaa vahvemman
asiakasvuorovaikutuksen
avulla?**

DESIGNING DIGITAL SERVICES

Involving customers and individuals in designing our services is our design principle

46%
AGREE

Esimerkkejä vuorovaikutuksesta

- Q&A-keskustelu somealustalla vastuullisuudesta: case Marimekko
- Asiakashaastattelut tietolinjätöksessä: case Osuuspankki
- Omadata-palvelut ja asiakastyöpajat
- Pop-up -tietokkuna palvelu- ja asiointiprosessissa
- Asiakasyhteisöt ja asiantuntija – teemakeskustelut (esim. dataetiikka)?
- Asiakaspaneelit datavastuun palautekanavana ja kehittelyä varten?

6 tärppiä miten lähteä liikkeelle

- Hahmota nykyisiä **datan keruun, käsittelyn ja vuorovaikutuksen toimintatapoja ja - prosesseja**
- Tunnista näihin relevanteimmat **datakäytännöt** ja kehitä niitä
- Tee **datainventaario** ja kuvaa **virtoja ja rajapintoja** (esim. data blueprint/palvelupolku)
- Kokoa **toimintorajat ylittävä kehittämistiimi ja roolit**
- **Osallista asiakkaita ja kumppaneita mm.** tarvekartoituksin, palvelutestaukseen, kehittelyyn ja toiminnan arviointiin
- Nosta datavastuu yrityksen **strategiselle tiekartalle** sekä siten johtoryhmän ja hallituksen agendalle

Kertauksena: Mitä ottaa mukaan?

1

Data on yritysvastuun
(uusi) ulottuvuus
"ESG+D"

2

Etumatkaa voi saada
tavoista käyttä dataa
eettisesti ja
altruistisesti

3

Mahdollisuus
profiloitua asiakkaiden
ja kumppanien kanssa
käytäntöjä kehittäen

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

Ota yhteyttä:

Taru Rastas

Johtava asiantuntija
Datatalouden tiekartta-
projekti,

taru.rastas@sitra.fi

Taustatietoa

5 tärkeää tekijää, jotka lisäävät luottamusta palvelun tuottajiin

- Palvelu ilmoittaa selkeästi, Kuinka dataani käytetään 72% (Suomi 89%)
- Käyttöehdot ovat selkeät ja nopeasti omaksuttavat 69 % (Suomi 84%)
- Voin tuhota kaiken datan itsestäni, jonka palveluntuottaja on kerännyt 68% (Suomi 85%)
- Voin hyväksyä tai kieltää datani myynnin kolmannelle osapuolelle 67 % (Suomi 88%)
- Saan selvityksen siitä, mitä tietoa palveluntuottajalla on minusta 66% (Suomi 81%)

BUSINESS SURVEY 2021

DATA-BASED BUSINESS AND DATA SOVEREIGNTY

Our digital services are
designed to respect
privacy
62%

Our digital services
are designed to
respect **control**
over personal and
business data (data
sovereignty)
48%

We offer our
customers easy **tools**
to access and
manage their
personal and/or
business data
46%

The data we gather
from consumers is
available for them
to use in other
services outside our
company
39%

SITRA

BUSINESS SURVEY 2021

ETHICALITY OF DATA-BASED BUSINESS

We have defined
ethical rules for
using, collecting and
sharing data,
55%

We create value
from data not just for
our operations, but also
for society, people and
environment
41%

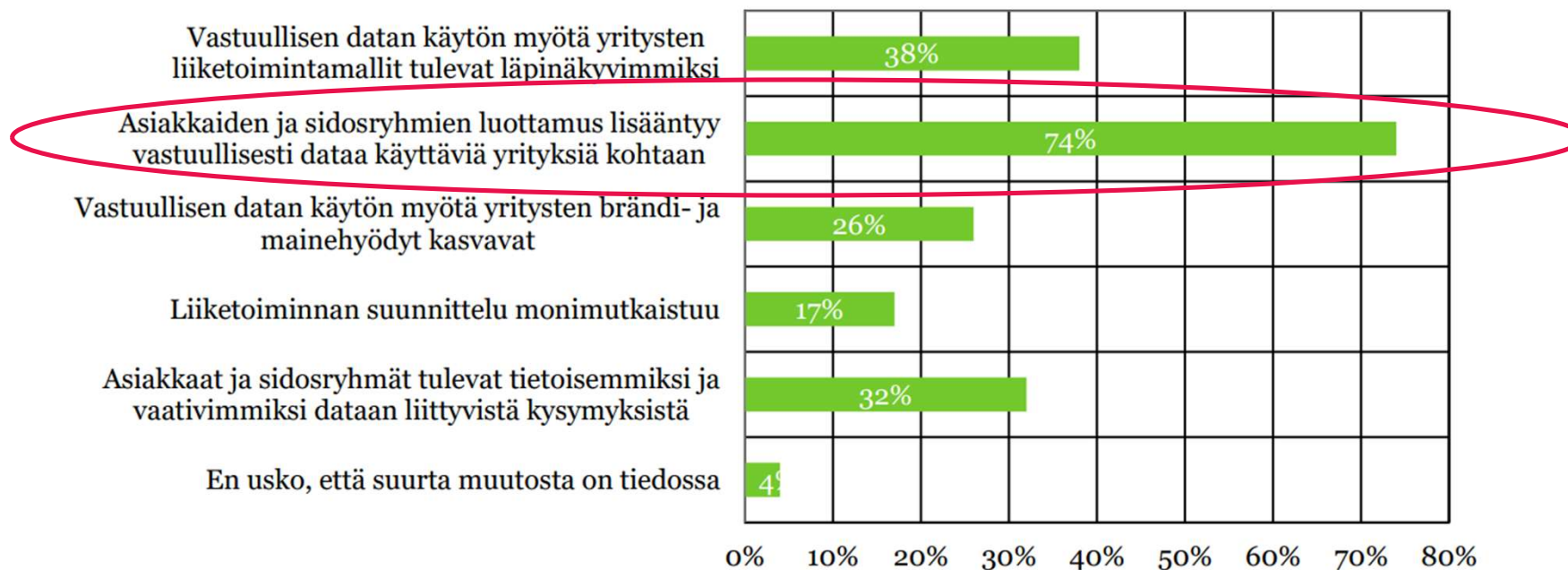
We strive to create trust
by acting and behaving
transparently
62%

We communicate
about the use of data
in our corporate social
responsibility (CSR)
reporting
46%

Miksi asiakkaat mukaan datavastuullisuuteen?

10. Mihin asioihin arvelisit vastuullisen datan käytön vaikuttavan erityisesti yrityksissä ja yritysten toimintaympäristössä? (Valitse enintään kaksi)

Vastaajien määrä: 47, valittujen vastausten lukumäärä: 90

SITRA

SITRA

**FAIR
DATA
LABEL**

71%

**Very important,
somewhat important**

Finland	71%
France	70%
Germany	75%
The Netherlands	67%

66% in 2018

**41% of
companies
agree/
strongly
agree**

BUSINESS CHALLENGES IN THE CREATION OF NEW DIGITAL SERVICES

Three biggest problems

1

Complexity of the regulatory framework for businesses
30%

2

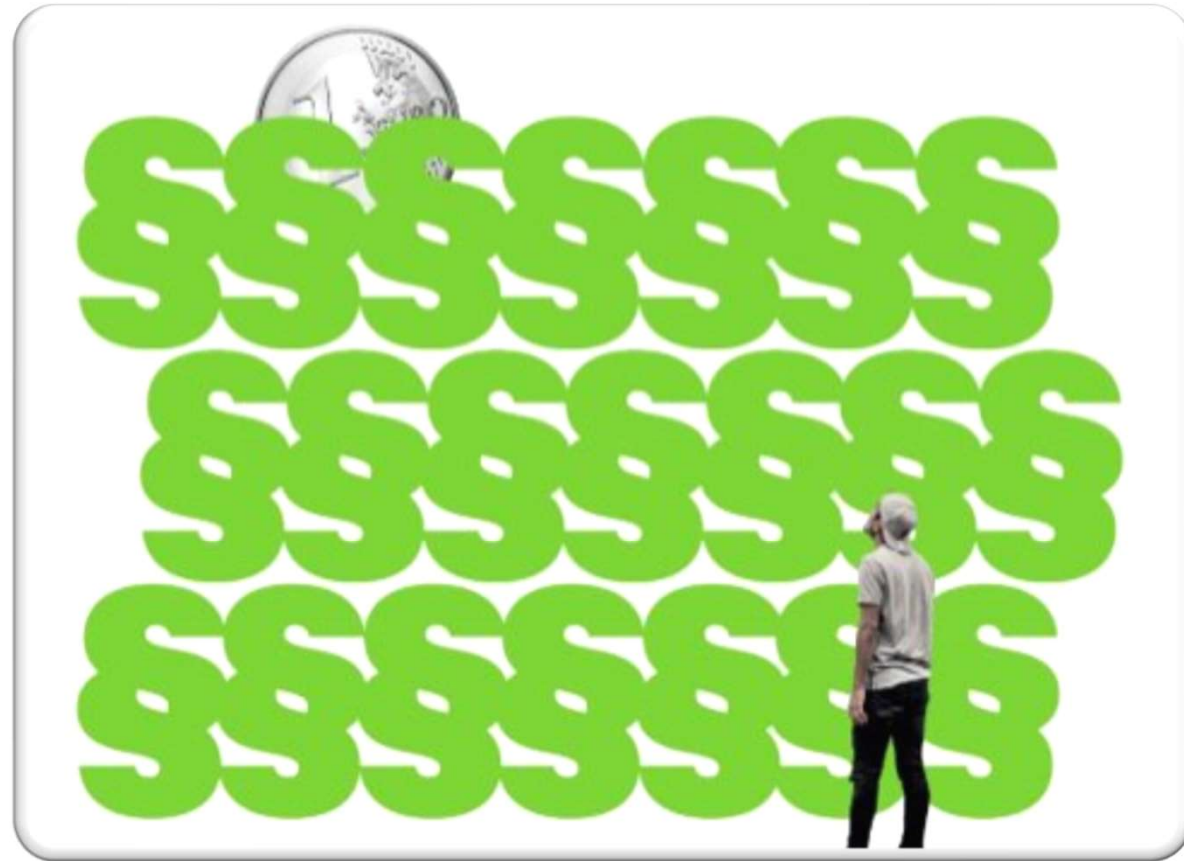
Lack of competence on data economy-related business models
25%

3

Customers do not recognise the potential of new data-based services
23%

Yritysvastuusta on sääntelyä

...mutta näkyykö datavastuu?

Sääntelyn perusteita: toiminnan vaikutukset yksilöihin, yrityksiin ja yhteiskuntaan

- **Palvelut ja tuotevastuu** → esim. henkilötiedon prosessointi
- **Ihmis- ja ympäristöoikeudet, immateriaalioikeudet** → dataan liittyvät oikeudet
- **Hallintakysymykset** → datamallit, rakenteet ja roolit (vastuut)
- **Teknologioiden soveltaminen** → läpinäkyvyys, riskit esim. AI käyttötarkoitukset, päätöksenteko
- **Markkinoiden toimivuus** → dataan pääsy, tasapuolinen neuvotteluasema
- **Raportointi ja mittaaminen** → positiivisten ja negatiivisten vaikutusten yhteismitallistaminen datalla

EU:n datasääntelyn ”Big five”: valmiuksien parantaminen erityisesti pk-yrityksissä tarpeen

Mitä?

- Euroopan datastrategia
- Säädöspaketit: DGA, DSA, DMA, AIA, DA (huom. myös GDPR, eIDAS, ePrivacy, NIS..)

Miksi ja miten?

- Tunnistettu tarve kokonaiskuvan ymmärrykselle
- >> **Sitran selvitys**
- Vaikutukset yrityksiin, yksilöihin ja julkissektoriin
 - Mahdollisuudet liiketoiminnalle ja oikeudet osapuolille, jotka tuottavat dataa
 - Uusia rakenteita ja toimintatapoja (esim. sopimusmallit)
- >> **Sitra tuottaa itseopiskelumateriaaleja**